

GAZETECİLİĞİN LİSANSÜSTÜ DÜZEYDE İNCELENMESİ: 2018 – 2023 YILLARI ARASINDA YAZILAN GAZETECİLİK KONULU TEZLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

İrem YENİCELER KORTAK¹

Makale Bilgisi

DOI: 10.35379/cusosbil.1379408

Makale Geçmişi:

Geliş 21.10.2023

Kabul 08.12.2023

Anahtar Kelimeler:

Gazetecilik,

Medya,

Gazetecilik Eğitimi,

İçerik Analizi.

ÖZ

Gazetecilik, oldukça eski tarihlerden günümüze kadar gelen bir kavramdır. Tarihsel süreç içerisinde gazeteciliğin biçim ve içerik olarak farklı değişimler geçirdiği görülmektedir. Söz konusu değişimler, gazetecilik alanındaki araştırmaların da konusunu ve sayısını da etkilemiştir. Gazeteciliğe yönelik gerçekleştirilen ilk araştırmalar, bir kavram olarak gazetenin ne olduğu ve gazetecinin kimliğinin nasıl çerçevesleneceği üzerinde durmuştur. Teknolojinin ilerleme göstermesinin beraberinde gazetecilik üzerine yapılan çalışmalar da farklılık göstermiştir. Özellikle yeni medya ortamlarının ortaya çıkmasıyla birlikte gazetecilik, farklı mecralar üzerinden gerçekleştirilen ve çeşitli türlere ayrılabilen bir kavram haline gelmiştir. Gazeteciliğin şemsiye bir kavram olarak değerlendirilebilmesi, alana yönelik yapılan çalışmalar üzerinde de etkili olmuştur. Bu sebeple çalışma, gazetecilik alanındaki araştırmaların yıllara göre ne şekilde değişiklik gösterdiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın amacına uygun olması açısından YÖK Ulusal Tez Merkezi üzerinden “Gazetecilik” konusu üzerinden 2018 Ocak ayı ile 2023 Ağustos ayı arasında yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. İlgili tarih aralığında toplamda 1484 tezin yayımlandığı görülmüş ve söz konusu tezler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen araştırma sonucunda; gazetecilik konulu tezlerin sayısal anlamda doktora ve yüksek lisans düzeylerinde farklılaştığı, tezlerin her iki düzeyde de ağırlıklı olarak Türkçe hazırlandığı, üniversitelerin gazetecilik ana bilim dallarında konuyla ilgili en çok sayıda tezin hazırlandığı ve tezlerin ağırlıklı olarak devlet üniversitelerine bağlı enstitüler üzerinden oluşturulduğu saptanmıştır.

ANALYSIS OF JOURNALISM AT GRADUATE LEVEL: A RESEARCH ON JOURNALISM THESES WRITTEN BETWEEN 2018 – 2023

Article Info

DOI: 10.35379/cusosbil.1379408

Article History:

Received 21.10.2023

Accepted 08.12.2023

Keywords:

Journalism,

Media,

Journalism Education,

Content Analysis.

ABSTRACT

Journalism is a concept that has come from ancient times to the present day. It is seen that journalism has undergone different changes both in form and content in the historical process. These changes have also had an impact on the subject matter and volume of research in the field of journalism. The first researches on journalism focused on what the newspaper is as a concept and how the journalist's identity would be framed. Along with the advancement of technology, studies on journalism have also changed. Especially with the emergence of new media environments, journalism has become a concept that can be divided into various types and carried out through different channels. The concept of journalism as an umbrella has also influenced the studies carried out. This study aims to show how research in journalism has changed over the years. For the purpose of the study, master's and doctoral theses published between January 2018 and August 2023 on the subject of "Journalism" through the YÖK National Thesis Center were examined. Content analysis was used as a method in the study, which examined a total of 1484 theses. As a result of the conducted research; It was determined that the theses on journalism are given in different quantities at doctorate and master's levels, that the dissertations at both levels were mainly written in Turkish, that the highest number of dissertations were written in journalism departments of universities, and that the dissertations were mainly written in institutes affiliated to state universities.

¹ Dr. Arş. Gör., İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, iremyeniceler@arel.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5375-8013
Alıntılanmak için/Cite as: Kortak, İ.Y. (2023). Gazeteciliğin lisansüstü düzeyde incelenmesi: 2018 – 2023 yılları arasında yazılan gazetecilik konulu tezler üzerine bir araştırma. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 32 (3), 223-237.

GİRİŞ

Bireylerin birbirlerinden haberdar olma ve çevrelerinde gelişen olaylara yönelik bilgi toplama isteği, gazetecilik mesleğinin ortaya çıkması noktasında önemli bir yapı taşı olmuş ve mesleğin gelişiminin önünü açmıştır. Özellikle yerleşik hayata geçilmesi ve kişilerin buldukları bölgeyi tanımalarına yönelik ihtiyaçları, bilgi aktaran çeşitli haber kâğıtlarının dolaşımını ortaya çıkarmıştır. Ticari limanlarda sıklıkla kullanılan haber mektupları, kişilerin ekonomik olarak yapacakları anlaşmaların birer belirleyicisi olarak kullanılmıştır. Zaman içerisinde kişilerin yaşam biçimlerinin ve hayatları içerisinde odak noktası haline getirdikleri konuların değişmesinin beraberinde haber mektupları da değişime uğramış ve günümüz gazetelerine olan dönüşüm gerçekleşmiştir. Söz konusu haberler, kısa süre içerisinde kişilerin öncelikli haber kaynağı haline gelmiştir. Kişilerin habere ihtiyaçlarının giderek artış göstermesinin paralelinde gazeteciliğe yönelik birçok alan üzerinden çalışmalar başlamıştır.

Gazeteciliğin gelişiminin beraberinde ortaya çıkan çalışmaların bir ayağını teknik boyutta gerçekleşen faaliyetler oluşturmaktadır. Haber mektupları ile başlayan ve elden ele dolaşan bu metinler, icat edilen cihazların kullanımının beraberinde farklı şekillerde tasarlanma imkânı bulmuş ve basım teknolojilerinin bu sürece desteği ile daha hızlı çoğaltılabilen, daha kolay okunan ve ciltli bir şekilde taşınabilen haber örnekleri ortaya çıkmıştır. Gerçekleşen bu dönüşüm, birçok resmi ve özel nitelikli gazetenin de ortaya çıkışını beraberinde getirmiştir. Resmi ve özel nitelikli gazetelerin ortaya çıkışı noktasında her ülke farklı örnekler vermiş ve ilk gazetelerin nasıl bir şekilde ortaya çıktığı ve hangi yıllarda okunmaya başladığı gibi konular ülkeden ülkeye çeşitlilik göstermiştir. Gazeteciliğin ilerleyişinin toplumdan bağımsız olamayacağı sebebiyle toplumsal dönüşüm esnasında kendini gösteren birçok dinamik, gazeteciliği de etkilemiştir. Süreç içerisinde gazeteciliğin toplumu ele alması ve toplumla bire bir ilişki içinde olması sebebiyle önemi daha fazla kavranmış; alana dair eğitimlerin verilmesi noktasında harekete geçilmeye başlanmıştır.

Gazeteciliğin eğitiminin verilmesine dair gerçekleşen çalışmaların neticesinde ilk olarak farklı bilim dallarına ait yüksekokullarda gazetecilik eğitimlerine başlanmış, sonrasında bir bölüm olarak gazeteciliğin kendisiyle ilişkili olan dallarla beraber ayrı bir yüksekokul statüsüne kavuştuğu görülmüştür. Gazeteciliğin ve yükseköğretim süreçlerinin göstermiş olduğu değişimlerle birlikte günümüzde geline nokta birçok yüksekokulda ön lisans, fakültede lisans ve enstitülerde yüksek lisans/doktora seviyelerinde eğitimlerin aktif bir şekilde verildiği görülmektedir. Sözü edilen bu gelişmeler gazeteciliğin toplum içerisindeki yerini ve önemi anlamak, gazeteciliği doğru bir şekilde uygulamak ve toplumsal olayların nabzını tutmak adına önemli birer adım olarak değerlendirilmektedir. Gazeteciliğe dair ön lisans ve lisans düzeyinde verilen eğitimlere ek olarak aynı zamanda lisansüstü eğitimlerin de verilmesi, alan üzerinde akademik tartışmaların da yapılabilmesine imkân tanımaktadır. Bunun sonucunda, konuyla ilgili yüksek lisans ve doktora düzeyinde birçok akademik çalışmanın ortaya çıkışı gözlemlenmektedir. Türkiye’de üretilen lisansüstü tezlerin toplandığı bir bilgi kütüphanesi olan Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi, gazeteciliğe yönelik gerçekleştirilen akademik çalışmaların ne şekilde ilerlediğini anlamak adına rehber oluşturmaktadır.

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi içerisinde gazetecilik konusunda hazırlanmış birçok yüksek lisans ve doktora tezi bulunmaktadır. Tez sayılarının oldukça fazla olmasından dolayı çalışmada belirli bir tarih aralığı ile sınırlandırılmış ve 2018 – 2023 yılları arasında hazırlanan lisansüstü tezler incelemeye alınmıştır. Söz konusu incelemede gazeteciliğe dair tezlerin ağırlıklı olarak yüksek lisans eğitiminde verildiği görülmüştür. Yıllara göre kimi zaman sayısı artış gösteren kimi zaman da azalan tezler dalgalı bir dağılım izlemiştir. Danışman sayısı göz önüne alınarak incelendiğinde ise yüksek lisans ve doktora tezlerinin ağırlıklı olarak tek danışman ile yürütüldüğü görülmektedir. Tezlerin ana bilim dallarının çeşitlilik göstermesi, gazeteciliğin birçok konuyla yapılan disiplinler arası çalışmalara uygun olduğunu göstermektedir.

LİTERATÜR TARAMASI

Gazetecilik alanında hazırlanmış olan yüksek lisans ve doktora düzeyindeki çalışmaları incelemeye yönelik birçok araştırma bulunmaktadır. Ancak söz konusu çalışmalar gazeteciliğin tamamını ele almamakta; gazetecilik içerisinde sınırlandırılmış belirli kavramlar üzerinden incelemeyi gerçekleştirmektedir. Bu bölümde, gazetecilik üzerine hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezlerini ele alan akademik çalışmalardan örnekler verilecek ve sonrasında mevcut çalışmanın literatüre sağlayacağı katkı açıklanacaktır.

Çalışmaya benzer şekilde tamamen gazeteciliğe odaklanan çalışmalar da bulunmaktadır. Ancak genel olarak gazeteciliği ele alan çalışmalar, gazetecilik tezlerini odak noktası haline getirmemektedir. Atabek ve Atabek 2019 yılında hazırladığı “Türkiye’de Gazetecilik Literatürü: 1992-2018 Yılları Arasında Yayımlanmış Makaleler Üzerine Bir İnceleme” başlıklı çalışmasında, 1992 – 2018 yılları arasında gazetecilik üzerine hazırlanan

çalışmaları incelemiş ancak bu çalışmaları ULAKBİM veri tabanı içerisinde yayımlanan dergiler içerisinde yer alan gazetecilik araştırmaları üzerinden gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla ilgili çalışmada gazeteciliğe dair yüksek lisans ve doktora tezlerinin örneklem içerisine alınmadığı görülmektedir.

Bayram (2020) ise “*Türkiye’de Akademik Düzeydeki Gazetecilik Çalışmalarını Değerlendirmek: 2009-2019 Dönemi İletişim Fakültesi Dergileri’ne Yönelik Nicel Bir Araştırma*” başlıklı çalışmada, gazetecilik çalışmalarını 2009 ve 2019 yılları arasında iletişim fakülteleri içerisinde ortaya konanlar üzerinden araştırmıştır. Araştırma örneklemini içerisinde YÖK Ulusal Tez Merkezi içerisinde yayımlanmış yüksek lisans ve/veya doktora tezlerini ele alan çalışmalar da bulunmaktadır. Söz konusu çalışmalar da birbirinden farklı kriterler üzerinden alana katkı sunmaktadır.

Eşidir ve Bak (2022), “*Dijital Gazete/Gazetecilik Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi*” çalışmasında on adet dijital gazete/gazetecilik konulu lisansüstü tezini incelemiştir. Bu noktada alana dair çeşitli sınırlandırmalar kullanılmış ve bibliyometrik yöntemden yararlanılmıştır. Şahin ve Görgülü Aydoğdu (2020), “*Twitter Gazeteciliği ile İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi*” başlıklı çalışmada gazetecilik mesleğinin Twitter üzerinden gerçekleşen biçimine dair hazırlanan lisansüstü tezlere dair inceleme gerçekleştirmiştir.

Tarı (2023) ise, “*Türkiye’de Medya Ekonomisi ve İşletmeciliği Alanında Hazırlanan Lisansüstü Tezler Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz*” başlıklı çalışmada medya ekonomisi ve işletmeciliği yönünde bir sınırlandırma üzerinden gazetecilik alanına katkı sunan bir araştırma gerçekleştirmiştir. Pelivan (2019) da “*Gazete Haberlerini Konu Alan Yüksek Lisans Tezlerine Dair Bibliyometrik Bir Analiz*” isimli araştırmasında hazırlanan tezlerin hem gazete haberlerini konu alması hem de yüksek lisans düzeyinde hazırlanması kriterlerini belirlemiş ve çalışmasını ortaya koymuştur.

Mevcut literatür üzerine bir inceleme gerçekleştirildiğinde gazetecilik üzerine yapılan çalışmalara yer veren araştırmaların yukarıda verilen bilgiler referans gösterilerek, genel olarak üç farklı şekilde sınırlandırıldığı görülmektedir. Bunlardan biri, gazetecilik çalışmalarının incelendiği platformdur. Buna göre bir kısım araştırmalar gazeteciliğe yönelik çalışmaları YÖK Tez Merkezi üzerinden incelerken bir kısım da bu araştırmaları çeşitli veri tabanları içerisinde dizinlenme kriterlerine göre belirlemektedir. Söz konusu bir diğer farklılık, gazeteciliğin salt bir şekilde ele alınmadığı ve içerisinde var olan çeşitli alt dallar üzerinden inceleme gerçekleştirildiği noktasında olmaktadır. Son ayırım ise YÖK Tez Merkezi üzerinden gerçekleştirilen çalışmaların tüm lisansüstü düzeylerini kapsamaması noktasında olmaktadır. Böylelikle bir kısım araştırmalar yüksek lisans tezlerine, bir kısım araştırmalar da doktora tezlerine odaklanmaktadır.

Çalışma süresince ortaya konan örnekler ve örneklerden yola çıkılarak hazırlanan ayırım noktaları, çalışmanın mevcut literatüre katkısının ne olacağına yanıt vermektedir. Buna göre alana yönelik YÖK Tez Merkezi’nde gazetecilik genel başlığı altında tüm lisansüstü düzeylerinde gerçekleşen bir araştırma bulunmamaktadır. Bununla birlikte söz konusu çalışmanın son beş yıl sekiz aylık süreci içerisinde alacak şekilde hazırlanması da gazeteciliğin genel olarak değişiminin ne şekilde gerçekleştiğinin görülmesi açısından önemli veriler sunmaktadır. Bu sebeple çalışma özgün bir araştırma makalesi olarak ele alınmaktadır.

Bir İletişim Aracı Olarak Gazetenin İncelenmesi

Toplumsal yaşamın bir gereği olarak bireylerin birbirlerinden haberdar olma isteği doğmuş ve bu istek, yerleşim alanlarının sayılarının artış göstermesinin beraberinde bireylerin geniş bir coğrafyaya yayılım göstermesi sonucunda daha belirgin bir hale gelmiştir. Bu noktada bireyler, içinde buldukları döneme uygun bir şekilde haberleşme araçlarını oluşturmuş ve kimi zaman da bu araçları geliştirmiştir. Geliştirilen araçlar birçok alanı etkilediği gibi gazeteciliği de etkilemiş ve gazetecilik / habercilik süreçleri değişime uğramıştır. Deuze (2008, s. 10), gazeteciliğin tüm medyalarda var olan haber raporlama başarısının, teknolojik gelişmeler tarafından belirlenmemiş olsa dahi her zaman etkilendiğini belirtmiştir. Teknolojik gelişmelere açık bir konumda bulunan gazetelerin genel tarihini incelemek de günümüzle kıyaslamasını gerçekleştirmek adına önemli olmaktadır.

Gazeteler, bireylerin ihtiyaç duyduğu bilgiyi onlara aktaran birer araç olarak değerlendirilebilmektedir. Türk Dil Kurumu (2023), gazete kelimesini “Politika, ekonomi, kültür ve daha başka konularda haber ve bilgi vermek için yorumlu veya yorumuz, her gün veya belirli zaman aralıklarıyla çıkarılan yayın; ceride” olarak tanımlamıştır. Gazetelerin birbirinden farklı konularda haber ve bilgi aktarımında bulunması hitap ettiği kitlenin de genişlemesine katkıda bulunmaktadır. Karaduman (2002, s. 13); sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel, gibi çeşitli konular üzerinden gündelik olaylar üzerinde bilgi aktarımını gerçekleştirmek için günlük ya da belirlenmiş sürelerle çıkarılmış olan yayınların gazete olarak adlandırıldığını belirtmiştir. Gazete sözcüğünün Türkçe’ye Latince’den geçtiği

görülmektedir. Buna göre “Gazette”, haberler bülteni anlamına gelmekte olup aynı zamanda Batı ülkelerinde ise “Diurna (gündelik)”, “Journal” ve “Chroince (haber sıralaması)” isimleri kullanılmaktadır.

Gazetelerin ilk ortaya çıkışı elden ele dolaşan haber mektupları aracılığıyla gerçekleşmiştir. Bu dönemlerde oluşturulan metinler her ne kadar günümüze kıyasla büyük farklılıkları içerse de döneminin kişilerinin bilgiye dair olan ihtiyaçlarını gidermiştir. Bireylerin çevrelerinde olan biten olayları öğrenme isteği ve bu noktada duydukları ihtiyaçlar, söz konusu haber mektuplarının oluşumunda önemli bir yere sahiptir. Savaş ve ekonomi gibi döneminin önemli görülen konularıyla ilgili bilgileri aktaran haber mektupları, ticari bir alışverişin doğuşunu da beraberinde getirmiştir. Jeanneney, Antik Yunan ve Roma’da günlük haberlerin agorada ve pazar alanlarında halka aktarıldığını ve nitelik olarak günümüzdeki resmi gazetelere benzer haber mektuplarının yazılıp duvarlara asıldığını belirtmiştir (Jeanneney, 1998, s. 23-24). Duvarlara asılan mektuplar, döneminin büyük oranda belirleyicisi haline gelmiştir.

Haber mektuplarının kullanıldığı dönemlerde İngiltere, en aktif ülkelerden biri olarak 13. ve 14. yüzyılda kral emirlerinin yayılması için haber mektuplarını oluşturmuştur. İngiltere’nin ardından ise iki yüzyıl gecikmeli olarak Almanya ve İtalya gelmiştir (Ertuğ, 1970, s. 22). Haber mektupları toplumsal, ekonomik ve siyasi olmak üzere birçok noktada bilgi üretimini sağlamış ve yaygınlaşmıştır. Dönem şartlarının değişmesi ve yeni deneyimlerin kendini göstermesiyle birlikte haber mektuplarının yerini farklı tür gazetelerin aldığı görülmektedir.

Haber mektuplarının elden ele dolaşım göstermesi ve el yazmalı olarak oluşturulması zaman içerisinde birtakım olumsuz durumları da ortaya çıkarmıştır. Ciltlenme ihtimali olmadığı için çabuk dağılan ya da kolaylıkla taşınamayan haber mektupları, matbaanın icadıyla birlikte daha geniş bir alana yayılmıştır. Bu noktada matbaa kültürüne geçişin, toplumların haberi alma biçimlerinde de belirgin bir farklılığı gerçekleştirdiği görülebilmektedir. Matbaanın icadını takiben söz konusu mektuplar ilk gazetelerin ortaya çıkışı için de bir zemin hazırlamıştır.

Tarihsel süreci içerisinde gazeteler üzerinde bir inceleme gerçekleştirildiğinde çıkış noktası üzerinde herkes tarafından kabul edilen bir bilginin olmadığı görülmektedir. Buna göre Tokgöz (2003, s. 29), günümüz gazeteleri ile aynı özelliklere benzeyen gazetelerin 17. yüzyılda ortaya çıktığını belirtmiştir. Baldini ise (2000, s. 81-82) ilk gazetelerin çıkışını ifade ederken belirli bir tarihsel aralığı işaret etmiş ve ilk gazetenin ne olduğu konusundaki görüşünü bildirmiştir. Söz konusu görüş doğrultusunda, 1613-1618 yılları arasında Avrupa’da çeşitli başkentlerde gazetelerin basıldığı ifade etmiş ve söz konusu gazetelerin ilkinin 13. Lui tarafından verilen destekle Fransız Doktor Theophraste Renaudot tarafından çıkarılan “La Gazette” olduğunu ileri sürmüştür. Osmanlı Devleti’nde ise ilk çıkan gazete, hangi isimle çıkacağı üzerine çeşitli görüşlerin alınması sonucunda Takvim – i Vekayi adıyla 1831 yılında yayınlanmıştır. İlk gazete örnekleri değerlendirilirken ağırlıklı olarak günümüzde kullanılan gazetelere biçimsel olarak benzeyen gazetelerden yola çıkılsa da haber aktarımını sağlayan söz konusu gazeteler, günümüzdeki gazete biçimlerine kıyasla farklılıkları içermektedir.

Çeşitli ülkelerde farklı isimlerle örnekleri verilen gazeteler, toplumsal gelişmeler ve bunun sonucunda gerçekleşen dönüşümlerle birlikte daha uzak mesafelere yolculuk etmiştir. Bireylerin okuryazar olma durumlarının gelişim göstermesi ve posta hizmetlerindeki gelişmeler de gazetelerin söz konusu dönemlerdeki gelişiminde rol oynamıştır. Özellikle buhar gücüyle çalışan makinelerin icat edilmesi de gazetelerde günümüz gazetelerine benzer örneklerinin verilmesine katkı sunmuştur. Söz konusu tarihlerden günümüze gelinceye dek gazetelerin sahiplik yapısından ekonomik koşullarına, personel istihdamından gazete üzerinde uygulanan kurallara kadar birçok değişim yaşandığı gibi aynı zamanda gazetelerin hitap ettiği kitle üzerinde de farklılaşmalar kendini göstermiştir. Söz gelimi Jenkins (2016, s. 201), geleneksel medya çağında tüketicinin pasif bir izleyici konumunda yer aldığı ancak sonrasında yakınlaşma kültürünün etkisiyle her bireyin aktif birer üretici konumuna geldiğinden söz etmektedir. Gazeteler bu noktada çok farklı alanlar üzerindeki parametreleri dikkate alarak bir dönüşüm süreci içerisinde yer almıştır.

Gazetelerin herkes tarafından okunabilir bir hale gelmesiyle birlikte talebi karşılamak adına iş modelleri genişlemiş ve farklı kategorilere dair ayrı uzmanlık alanları da eklenmiştir. Televizyon kanalları ve radyo yayınları aracılığıyla haberlerin aktarımının gerçekleşmesi de gazeteciliğin farklı mecralarda da kendini göstermesini getirmiştir. Bu dönemde gazeteler de giderek renklenmiş ve görsel öğeler ön plana çıkarılarak, okuyucunun ilgisi canlı tutulmaya başlanmış, farklı ilgi alanları için ekler verilmiş ve promosyonlar geliştirilmiştir (Özçağlayan, 2014, s. 136). Gazeteciliğin gelişmesi noktasında özellikle 1990’lı yıllarda internetin kullanılmaya başlanması ise ayrı bir nokta olarak değerlendirilmektedir.

Zelizer, gazeteci teriminin günümüzdeki anlamı ile gazeteciliğin ilk olarak yapıldığı dönemlerde kullanılan anlamını karşılaştırmış ve belirgin farklılıkların bulunduğuna işaret etmiştir. Buna göre, gazeteci kavramı ilk aşamada belirli bir zaman diliminde gerçekleşen olayların kaydını sistematik bir şekilde halka açık tutan birisini

ifade etmiş olsa da bugün yayıncılar, fotoğrafçılar ve blog yazarları dahil olmak üzere çeşitli becerilere sahip olan bireyler için kullanılmaktadır (Zelizer, 2005, s. 66). Teknolojik dönüşümlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan bu durum, gazeteci ve gazetecilik kavramlarının yeniden düşünülmesini gerektirdiğinden bu yönde adımlar atılmıştır.

İnternetin kendini göstermesiyle birlikte gazeteler, basılı versiyonlarının yanı sıra sanal olarak da farklı bir platform üzerinden okurlarıyla buluşmak için adımlar atmıştır. Gazete, radyo, televizyon ve dergi gibi geleneksel kitle iletişim araçlarının yanı sıra dijital ortamlar da haber sunum araçlarına eklenmiştir (Taşkiran, 2017, s. 32). İlk örneği 1995 yılında Zaman gazetesi ile verilen internet gazeteleri, internet teknolojilerinin değişimi ve buna bağlı olarak kullanıcıların konularının farklılık göstermesiyle birlikte çeşitli değişimler göstermiştir.

Gazetelerin internet mecrasına girişlerinin ilk örnekleri basılı kopyalarının birebir aynısını aktarması yoluyla gerçekleşmiştir. Zaman içerisinde değişen dönüşümlerin günümüzde geldiği noktaya bakıldığında internete özel bir gazetecilik anlayışının geliştiği ve basılı gazetelerden tamamen farklılaştığı görülmektedir. İnternet üzerinden gerçekleşen gazetecilik faaliyetleri, gazeteciliğe dair yapılan kavramsallaştırmalara farklı kategoriler de eklemiştir. Söz gelimi yurttaş gazeteciliği; güncel olaylara yönelik blog oluşturulması, fotoğraf ya da video paylaşılması veya güncel olaylar üzerine görgü tanıklarının yorumlarının yayınlanması gibi uygulamaları içermektedir (Goode, 2009, s. 1288). Yurttaş gazeteciliği gibi SEO haberciliği, algoritmik gazetecilik ve veri gazeteciliği gibi farklı gazetecilik kavramsallaştırmalarının da internet ve gazetecilik ilişkisi sonucunda ortaya çıktığı görülmektedir.

Gazetecilik, hem uzun süreli bir tarihe sahip olması hem de bireylerin ihtiyaç duyduğu bilgileri ileten bir araç konumunda olması dolayısıyla çok çeşitli alanlarda farklı bakış açılarıyla incelenme fırsatı bulmuştur. İnternet ve bilgisayar ağlarının yaygınlaşması gibi teknolojiler, dünyanın birçok ülkesindeki eğitim programlarına yeni medya ortamındaki gazeteciliği öğretmeye, incelemeye, müfredat oluşturmaya ve hatta enstitüler geliştirmeye ilham vermiştir (Deuze, 2005, s. 450). Akademik anlamda bakıldığında, gazeteciliğe dair eğitim veren ve yeni araştırma biçimlerini inceleyen birçok lisansüstü programın varlığı görülmektedir. Gazeteciliğin söz konusu bu durumu onu disiplinler arası birçok konunun da öznesi haline getirmiştir. Bu noktada literatürde gazeteciliği anlamaya ya da belirli bir konunun gazeteler üzerinde verilme şekillerini incelemeye ilişkin çalışmaların artış gösterdiği görülmektedir.

Üniversitelerde Gazetecilik Eğitimi

Gazetelerin hızlı bir şekilde gelişim göstermesi ve beraberinde farklı istihdam alanları ortaya çıkarmasıyla birlikte mesleğe yönelik eğitimlerin verilmesi konusu gündeme gelmiştir. Bu noktada gazetecilik eğitiminin verilmesi, medyada üretilen içeriklerin daha etkili bir şekilde kurgulanmasına ve oluşturulan içeriklerin etik değerler göz önüne alınarak oluşturulmasına katkı sunmaktadır. Sayısı giderek artan medya kuruluşları içerisinde farklı alanlardan personele ihtiyaç duyulması da gazetecilik eğitimi alan kişilere duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Yıldırım (2009, s. 100), gazeteciliğin pratik anlamda ve uygulamalarında kendini göstermiş olan etğin, bilginin ve olaylara yönelik derin bakış açısının eksikliğinin hissedilmesinin üniversite düzeyinde verilecek gazetecilik eğitimini gerekli kıldığını belirtmiştir. Günümüzde söz konusu eğitim üniversite düzeyinde verildiği gibi aynı zamanda çeşitli meslek liseleri çatısı altında de sürdürülmeye devam etmektedir.

Geçmiş yıllarda usta – çırak ilişkisi içerisinde aktarılan gazetecilik pratikleri, günümüzde teorik ve uygulamalı olmak üzere alana yönelik farklı eğitimlerin beraberinde aktarılmaktadır. Gazeteciliğin sürekli olarak kendini geliştirmesi ve değişen toplumun nabzını tutmasının beraberinde alanda verilen eğitim de sürekli olarak kendini güncellenmiştir. Medya sektörünün ihtiyaçları ve talepleri doğrultusunda belirli aralıklarla bölüm müfredatları güncellenmekte ve öğrencilerin bilinçli birer gazeteci olarak mezun olmaları amaçlanmaktadır. Alver (2011, s. 15 – 16), gazetecilik mesleğinin gazetecilik eğitimine kadar giden sürecini aşağıdaki gibi açıklamıştır:

- 17.yüzyıldan itibaren gazeteler, toplumsal yararları ve politik işlevleri sebebiyle diğer sosyal alanlar tarafından büyük bir ilgiyle takip edilmeye başlamıştır.
- 18.yüzyıla gelindiğinde, toplumsal sorunlar ve kamusal iletişimin bir pratiği olarak ele alınmıştır.
- 19.yüzyılda, gazeteler ve gazetecilik kendine has problem alanı içerisinde tartışılmıştır.
- 20.yüzyılın başlarında ise, bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmış olup gazete bilgisinin, gazetecilik bilimine evrilme süreci çizgisel bir seyirde gerçekleşmiştir.

Gazetecilik üzerine verilen eğitimlerin hayata geçirilmesi, dünya üzerindeki her ülkede aynı anda olmamış ve buna bağlı olarak farklı tarihler içerisinde farklı örnekler ortaya çıkmıştır. Dünyada çağdaş anlamıyla iletişim / gazetecilik eğitimi 1908 yılında, ABD’de Missouri Üniversitesi’nde kurulmuş olan gazetecilik okulu içerisinde ilk olarak başlamıştır (Tokgöz, 2003, s. 10). Söz konusu üniversitelerde gazetecilik müfredatları üzerinde içinde bulunulan dönemin etkisi de önem kazanmıştır. Buna göre okullarda verilen eğitimler, ilgili dönemin iletişim ve

gazetecilik becerilerini karşılayacak şekilde oluşturulmuştur. Bu duruma örnek olarak Johansen vd. (2001, s. 471) tarafından sözü edilen eğitim programı verilebilmektedir. Buna göre, II. Dünya Savaşı'nın ardından gazeteciliğe benzer şekilde televizyon ve radyo gibi araçlar da kitle iletişim araçları olarak kullanılmaya başlanmış ve gazetecilik eğitimleri kitle iletişimi ve iletişim eğitimleriyle beraber genişleme fırsatı bulmuştur. Böylelikle gazetecilik okullarındaki müfredatlar da değiştirilmiş ve iletişim, felsefe, psikoloji, sosyoloji, reklam gibi alanlarda da dersler verilmeye başlanmıştır. Günümüzde verilen gazetecilik eğitimleri ile bir kıyaslama yapıldığında, söz konusu eğitimlerin birçok üniversite tarafından zorunlu olarak verildiği görülmektedir.

Gazetecilik üzerinde verilen eğitimler temel olarak, gazetecilik mesleğini icra eden kişilerin topluma karşı bir sorumluluğunun bulunmasından hareketle doğru ve etik bir şekilde habercilik yapma pratiklerinin öğretilmesini konu almaktadır. Söz gelimi, 1931'de çıkarılan Cumhuriyet Dönemi'nin ilk Basın Yasası, gazetecilik mesleğini yapanların ve özellikle bu meslekte sorumlu konumda olan kişilerin eğitimi ile ilgili birtakım şartları yerine getirmeleri hususunda çeşitli maddeler içermiştir (Alemdar, 1981, s. 2-3). Bu durum Türkiye'de gazetecilik eğitimi veren fakülte ve yüksekokulların açılmasını da getirmiştir. 1950 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi içerisinde Gazetecilik Enstitüsü, 1965 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi içerisinde Basın Yayın Yüksek Okulu'ndan iletişim fakültelerine uzanan tarihsel süreç içerisinde, gazetecilik eğitimi veren kurumlar belirli birtakım aşamaların ardından bugünkü halini almıştır (Dağtaş, 2003, s. 149). Günümüzde birçok üniversitede farklı fakülte ve yüksekokullar altında gazetecilik eğitiminin verildiği görülmektedir.

Üniversiteler üzerinde çeşitli kararların alınmasının beraberinde gazetecilik eğitiminin verildiği fakülte ve yüksekokullar üzerinde de birtakım değişiklikler kendini göstermiştir. Örneğin, 1982 yılında yürürlüğe girmiş olan YÖK Yasası; Ankara, İstanbul, Marmara, Ege ve Gazi Üniversiteleri'nde Basın Yayın Yüksek Okulları adı altında, üniversitelerin rektörlüklerine bağlanarak, tek-tip eğitime başlanması gerekliliğini ifade etmiştir. 1992 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce çıkarılan 3837 sayılı yasa ile Basın- Yayın Yüksek Okulları da İletişim Fakülteleri'ne dönüştürülmüş ve ardından Eskişehir'de Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi ve Konya'da Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi kurulmuştur (Karaduman & Akbulutgiller, 2017, s. 1163)

Gazetecilik alanında verilen eğitimler sadece fakülte ve meslek yüksekokulları içerisinde kalmayıp yıllar içerisinde çeşitli lisansüstü programlarda da kendini göstermiştir. Gazetecilik alanındaki ilk lisansüstü eğitim, 1912 yılında Columbia Üniversitesi'nde yer almıştır (Karaduman & Akbulutgiller, 2017, s. 1163). Türkiye'de bakıldığında ise birçok üniversite içerisinde gazeteciliğe dair yüksek lisans ve doktora eğitimlerinin verildiği görülmektedir.

Gazetecilik üzerine verilen eğitimler, birçok araştırmanın da konusu olmuştur. Yıldırım (2009, s. 110), gazetecilik eğitimlerine yönelik araştırmaların Amerika ve Kanada gibi akademik anlamda uzun bir geleneği olan ülkelerde gerçekleşen gazetecilik eğitimi araştırmalarının dört tür yaklaşımla farklılaştığını belirtmiştir. Bu türler aşağıdaki gibidir:

1. Birinci grup üniversite düzeyinde verilen gazetecilik eğitimi içeren ülkelerden oluşmaktadır (Finlandiya, İsveç, İspanya, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada). Türkiye'yi de bu grubun içine dâhil etmek mümkündür.
2. İkinci grup, bağımsız gazetecilik okulları (journalism school) olan ülkeleri içermektedir (Danimarka, Norveç, Hollanda, İtalya).
3. Üçüncü grupta ise bir ve ikinci gruptaki sistemin karışımını içeren, yani hem üniversite bünyesinde ve hem de bağımsız gazetecilik okullarını barındıran ülkeler yer almaktadır (Fransa, Almanya, İrlanda, Portekiz).
4. Dördüncü grubu ise iş başı eğitiminin (on-the-job-training, in house training) esas alındığı ülkeler teşkil etmektedir (Büyük Britanya, Avusturya)

Gazetecilik üzerine verilen eğitimlere yönelik olarak olumlu ve olumsuz anlamda birçok eleştiri de kendini göstermektedir. Özellikle okullarda verilen uygulamalı eğitimlerin sektörün uygulama alanlarıyla tam olarak örtüşmemesi bir sorun olarak ayrıca ele alınmaktadır. Bu noktada üniversitelerde farklı kurumlar aracılığıyla da eğitimlerin düzenlenmesi hususu tartışılmaya başlanmaktadır. Akademinin dışında faaliyet gösteren kurumlar tarafından verilen gazetecilik üzerine eğitimler, söz konusu kurumların ne şekilde bir gazeteciye istedikleri üzerine bilgi aktarmaktadır. Böylelikle bu durum, fakülte ve sektörün çeşitli kurumları tarafından verilmiş olan eğitimlerin birbirini tamamladığını, iki farklı kurum arasında hem bilginin hem de deneyimin paylaşımının artış gösterdiğini ve iş birliğinin de geliştirildiğini gösterir (Ezber ve Sayar, 2016, s. 81). Üniversiteler tarafından düzenlenen etkinlikler ve çeşitli paydaş toplantıları söz konusu iş birliğinin geliştirilmesi amacıyla önemli bir yere sahip olmaktadır.

Günümüzde gazetecilik üzerine verilen eğitimler genel çerçevede incelendiğinde üniversitelerin ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora seviyelerinde gazetecilik üzerine odaklanıldığı görülmektedir. Verilen eğitimlere ek olarak gazetecilik üzerine sertifika programları oluşturulmakta ve çeşitli kurumlar tarafından da gazeteciliğin yapısını anlamaya yönelik kurslar düzenlenmektedir. Gazeteciliğin birçok alan içerisine girmesi sonucunda söz konusu eğitimler de sayısını artırarak devam etmekte ve farklı çıktılar ortaya konularak gazeteciliğin incelenmesi gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte üniversitelerin yüksek lisans ve doktora seviyelerinde ortaya konan tez çalışmaları da gazeteciliğin akademik bir bakış açısıyla incelenmesini getirmektedir. Çalışmanın bu bölümünde söz konusu çalışmaların incelenmesi gerçekleştirilmiştir.

AMAÇ, YÖNTEM VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın genel amacı, gazetecilik üzerine verilen yüksek lisans ve doktora eğitimleri sonucunda hazırlanan tezlerin son beş yıldaki değişimini incelemek ve bu inceleme üzerinden gazeteciliğin bugünkü durumunu saptayıp geleceğe yönelik öngörülerde bulunmaktır. Özellikle gazetecilik ve medya üzerinde yapay zeka temelli olmak üzere farklı disiplinlerle temellenmiş çalışmaların artışı ve yüksek lisans/doktora programlarının verildiği enstitülerin birleşme yoluna gitmesi sebebiyle tarihsel olarak bu şekilde bir sınırlandırmaya gidilmiştir. Gazetecilik alanında yazılmış olan tezlerin geniş çaplı bir şekilde incelenmesini gerçekleştiren araştırma, gazetenin ve gazeteciliğin ele alındığı konuları yıllar içerisinde çeşitli başlıklara göre incelenmesi açısından önem taşımaktadır.

Türkiye’de gazetecilik konusunda hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinin değişimini gözlemek isteyen araştırmada temelde altı soruya cevap aranmıştır:

1. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde toplamda kaç adet tez hazırlanmıştır?
2. 2018 – 2023 yılları arasında yüksek lisans ve doktora tez sayıları ne şekilde farklılaşmaktadır?
3. Tezler ağırlıklı olarak kaç danışman ile hazırlanmıştır?
4. Gazetecilik konulu tezler hangi üniversitelerde daha fazla sayıda oluşturulmuştur?
5. Yüksek lisans ve doktora tezleri ağırlıklı olarak hangi dil üzerinden hazırlanmıştır?
6. Tezlerin başlıklarında hâkim olarak kullanılan anahtar kelimeler ne ölçüde değişmiş ve hangi kelimelere daha fazla şekilde ağırlık verilmiştir?

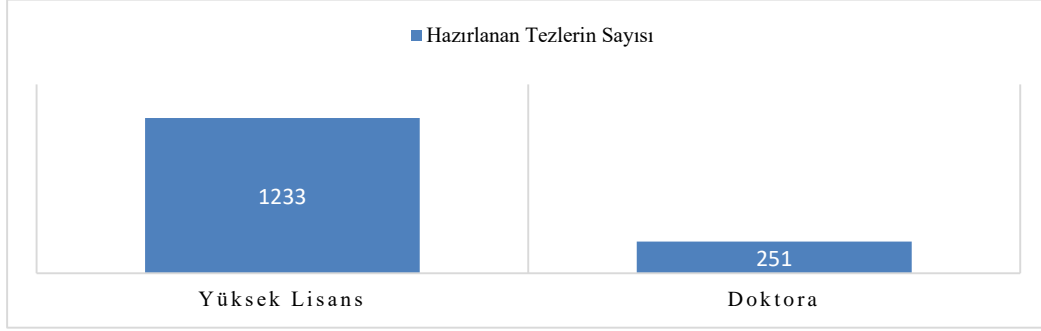
Yüksek lisans ve doktora düzeyinde hazırlanan tezlerin sayısı ve yıllara göre farklılaşma oranı, gazetecilik alanına yönelik kurulan bilimsel ilişkilerin ne şekilde sürdürüldüğünü belirlemek adına önem taşımaktadır. Bu sebeple birinci ve ikinci araştırma soruları hazırlanmıştır. Tezlerin ağırlıklı olarak kaç danışman ile hazırlandığı ise çalışmaların temel yönlendiricilerinin ne şekilde değiştiğini gösterir niteliktedir. Gazetecilik konulu tezlerin hangi üniversite türünde daha fazla hazırlandığı sorusuna verilecek olan cevap, ilgili eğitimlerin de hangi üniversitelerde daha fazla yoğunlaştığını göstermesi açısından önemlidir. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde kullanılan dilin nasıl bir çeşitliliğe sahip olduğu, gazetecilik araştırmalarının evrenselliğinin belirlenmesi açısından önemlidir. Tezlerde hâkim kullanılan dil, araştırmaların yıllara göre hangi konularda değiştiğinin saptanması ve bu araştırmaların günümüze olan uygunluğunun denetlenmesi adına önemli ipuçları sunmaktadır.

2018 – 2023 yılları arasında YÖK Ulusal Tez Merkezi’ne 09.08.2023 tarihine kadar yüklenmiş olan toplam 1484 tez analiz edilmiştir. Tezlerin analizi gerçekleştirilirken içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Fiske (1996, s. 176), içerik analizinin iletilerin açık bir şekilde var olan içeriğinin, nesnel, ölçülebilir ve doğrulanabilir şekilde açıklanmasını gerçekleştirmek için kullanıldığını belirtmiştir. Buna göre tezler yıllara göre, sayfa sayılarına göre, enstitülerine göre, anabilim dallarına göre ve dillerine göre kategorize edilmiştir. Bu noktada tezlerin içerisindeki araştırma yöntemleri, ilgili konuya/soruna yaklaşım biçimleri, hangi tür bakış açısına göre araştırmayı gerçekleştirdikleri gibi konular derin bir metin analizi gerektirmesinden ötürü kategori dışında bırakılmıştır.

Araştırmanın evrenini YÖK Tez Merkezi’ne gazetecilik konulu yüklenmiş tüm tezler oluşturmaktadır. Sözü edilen evrenin genişliğinin büyük olması sebebiyle çalışmada birtakım sınırlandırmalara gidilmiştir. Buna göre tez merkezi içerisinde konusu gazetecilik olarak belirlenmiş tüm tezler seçilmiş ve tezlerin seçilmesi esnasında onaylanmış tezler olmasına önem gösterilmiştir. Tezlerin yıllar içerisinde değişimini inceleyebilmek için son beş yıl sekiz ay içerisinde hazırlanan tezler seçilmiştir. Bu noktada 2018 – 2023 yılları arasında, durum olarak onaylanmış kategorisinde bulunan ve gazetecilik konulu toplamda 1484 tez analiz edilmiştir.

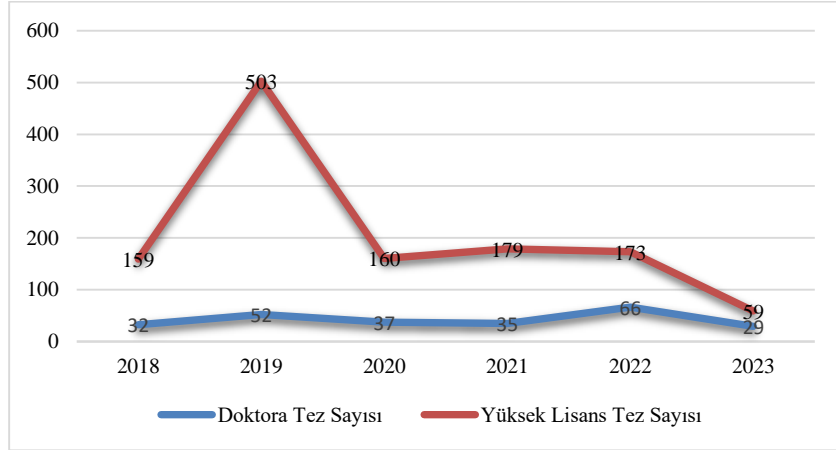
ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmada ilk aşamada gazetecilik konulu tezlerin yüksek lisans ve doktora derecelerindeki toplam sayıları belirlenmiştir. Buna göre onaylanan tezlerin sayısal değeri belirtilmiştir:

Şekil 1. Gazetecilik Konulu Tezlerin Yüksek Lisans ve Doktora Derecelerindeki Dağılımı

Gazetecilik konulu lisansüstü çalışmalar ağırlıklı olarak yüksek lisans derecelerinde gerçekleştirilmektedir (Şekil 1). Yüksek lisans tezleri, %83,08 oranıyla birlikte toplam tez türleri içerisinde en yüksek orana sahiptir. Doktora tezleri ise %16,91 oranıyla yüksek lisans tezlerinin ardından gelmektedir. Doktora eğitiminin yüksek lisans eğitime kıyasla daha uzun süreli olması göz önüne alındığında kimi çalışmaların tamamlanmamış olma durumu da bir ihtimal olarak göz önüne alınmaktadır. Şekil 1'i destekleyecek bir diğer unsur ise doktora ve yüksek lisans programlarının sayısının farklılığı olmaktadır. Buna göre gazetecilik ve medyayı kapsayan yüksek lisans programları birçok üniversitenin enstitü bünyesi içerisinde yer alırken doktora programları görece az sayıda açılmaktadır. Söz konusu bu durum, yüksek lisans ve doktora tezlerindeki farklılığın olası sebeplerinden bir diğerini oluşturmaktadır. Yüksek lisans ve doktora tezleri haricinde gazetecilik konusunun ele alındığı başka bir tez türü bulunmamaktadır. Bu noktada tezlerin yıllara göre dağılımının incelenmesi gerekli görülmüş ve 2018 – 2023 yılları arasındaki tezlerin dağılımı görselleştirilmiştir.

Şekil 2. Yıllara Göre Doktora ve Yüksek Lisans Tez Sayıları

2019 ve 2022 yılları gazetecilik konulu çalışmaların büyük bir artış gösterdiği yıllar olmuştur (Şekil 2). Buna göre 2019 yılında gazetecilik alanında yazılan yüksek lisans tez sayıları bir önceki yıla göre %216 oranında bir artış göstermiş ve tepe noktaya ulaşmıştır. Doktora tezlerinde de artış 2022 yılında gerçekleşmiştir. 2022 yılında tamamlanmış doktora tezleri bir önceki yıla kıyasla %88,57 oranında yükselmiştir. Söz konusu tarih içerisinde yayımlanan çalışmaların ağırlıklı olarak yeni gelişen iletişim teknolojilerini ele aldığı görülmektedir. Bu dönemde tezin ortaya konulduğu tarihten 2-5 yıl öncesinde yeni gelişen iletişim teknolojilerini anlamaya ve araştırmaya dair bir çabanın var olduğunu söylemek mümkün hale gelmektedir. Günümüze gelindiğinde ise çalışmaların 2023 yılının ilk sekiz ayı içerisinde geldiği noktada bir düşüşün yaşandığı görülmektedir. Buna göre hem yüksek lisans hem de doktora tez sayıları günümüze gelindiğinde sayılarını azaltmıştır. 2023 yılının henüz tamamlanmaması ve çalışmaların YÖK Tez Merkezi'ne yüklenmesi süreçlerinin uzun oluşu gibi sebeplerin bu düşüşün birer açıklayıcısı olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 1. Hazırlanan Tezlerin Danışman Sayılarına Göre Dağılımı

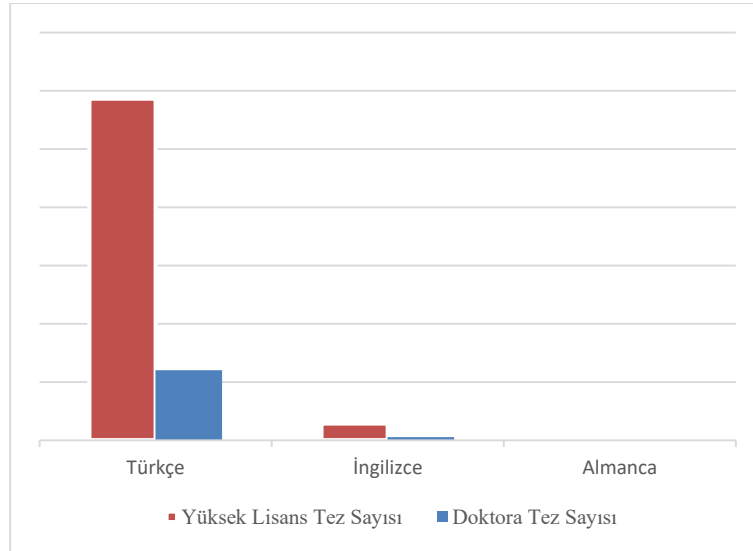
Danışman Sayısı	Yüksek Lisans	Yüzde	Doktora	Yüzde
Tek Danışman	1224	%99,27	247	%98,40
Çift Danışman	9	%0,72	4	%1,59
Toplam	1233	%100	251	%100

Gazetecilik konusunda yazılmış olan tezler ağırlıklı olarak tek bir hocanın danışmanlığında yürütülmektedir. (Tablo 1). Yüksek lisans tezlerinde %99,27 oranıyla tek bir danışmanın seçildiği görülmektedir. Bu oran doktora tezinde ise farklılaşmakta ve düşüş göstermektedir. Buna göre doktora tezinde tek danışman ile yürütülme oranı %98,40 olarak kalmaktadır. Söz konusu iki düzey için her ne kadar oranlar değişse dahi temelde tek bir danışman ile hazırlandığı görülmektedir. Çift danışmanlı tezlerin ise ağırlıklı olarak doktora seviyesinde verildiği saptanmıştır. Buna göre çift danışman oranı yüksek lisans tezlerinde %0,72 olarak belirlenmişken doktora tezlerinde %1,59 oranına yükselmiştir.

Tablo 2. Hazırlanan Tezlerin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

Üniversite Türü	Yüksek Lisans	Yüzde	Doktora	Yüzde
Devlet Üniversitesi	1087	%88,15	238	%94,82
Vakıf Üniversitesi	146	%11,84	13	%5,17
Toplam	1233	%100	251	%100

Tezlerin bağlı oldukları üniversitelerin türü incelendiğinde yüksek lisans tezlerinin de doktora tezlerinin de devlet üniversiteleri içerisinde daha fazla yayınlandığı görülmektedir (Tablo 2). Konuyla ilgili en büyük oran, %94,82 ile devlet üniversitelerinde hazırlanan doktora tezlerine aittir. Vakıf üniversitelerinde gazetecilik konulu doktora tezlerinin hazırlanma oranı ise %5,17 olarak belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinde de benzer şekilde devlet üniversitelerinde hazırlanan tezler büyük bir orana sahiptir. %88,15 ile yüksek lisans tezlerinin devlet üniversitelerinde daha yoğun bir şekilde hazırlandığı görülmektedir. Vakıf üniversitelerinde hazırlanan yüksek lisans tezleri incelendiğinde ise doktora tezlerine kıyasla daha büyük bir oran kendini göstermektedir. Buna göre doktora tezlerinde %5,17 olan oran, yüksek lisans tezlerinde %11,84'e çıkmaktadır. Gazetecilik bölümlerinin ve alanla bağlantılı diğer bölümlerin devlet üniversitelerinde daha fazla sayıda oluşu ve devlet üniversitelerinin vakıf üniversitelerine kıyasla ülkenin her yerinde çok miktarda bulunması, ilgili sonuca birer neden oluşturabilmektedir.

Şekil 3: Hazırlanan Tezlerin Dillere Göre Dağılımı

Yüksek lisans ve doktora derecelerinde gazetecilik konulu çalışmaların ağırlıklı olarak Türkçe gerçekleştirildiği görülmektedir (Şekil 3). Buna göre yüksek lisans tezlerinin 1173 tanesi Türkçe, 57 tanesi İngilizce ve 3 tanesi Almanca hazırlanmıştır. Doktora tezlerinin ise 240 tanesi Türkçe, 11 tanesi İngilizce hazırlanmıştır. Almanca

olarak hazırlanan doktora tezi bulunmamaktadır. Söz konusu değerlerden hareketle toplam tezler içerisinde yabancı dilde yazılan yüksek lisans tezleri %4,86, doktora tezleri ise %4,38 şeklinde bir orana sahiptir. Gazetecilik alanına dair verilen lisansüstü eğitimlerin ağırlıklı olarak Türkçe verilmesi, söz konusu eğitim sonucunda hazırlanan tezlerin de belirli bir zorunluluk olmamasına rağmen Türkçe olarak hazırlanmasına bir neden oluşturduğu ileri sürülebilir. Söz konusu duruma ek olarak, hazırlanan tezlerin Türkçe olarak hazırlanması zorunluluğuna ilişkin enstitü yönetmelik kararlarının var olması ve tez danışmanlarının İngilizce yeterlilik düzeylerinin farklılık göstermesi durumları da ortaya çıkan tabloyu destekler niteliktedir.

Tablo 3. Tezlerin Bağlı Olduğu Enstitülere Göre Dağılımı

Tezlerin Enstitüye Göre Dağılımı	Doktora Tez Sayısı	Yüksek Lisans Tez Sayısı	Yüzde
Belirtilmeyen	2	4	%0,40
Adli Tıp Enstitüsü	0	1	%0,06
Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü	0	1	%0,06
Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü	0	1	%0,06
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü	2	13	%1,01
Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü	0	1	%0,06
Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü	0	4	%0,26
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	0	2	%0,13
Fen Bilimleri Enstitüsü	0	1	%0,06
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü	0	1	%0,06
Güzel Sanatlar Enstitüsü	0	2	%0,13
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	17	148	%11,11
Lisansüstü Programlar Enstitüsü	0	12	%0,80
Medeniyetler İttifakı Enstitüsü	1	0	%0,06
Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü	1	1	%0,13
Sağlık Bilimleri Enstitüsü	1	1	%0,13
Sosyal Bilimler Enstitüsü	227	1023	%84,23
Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü	0	2	%0,13
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü	0	13	%0,87
İletişim Bilimi ve İnternet Enstitüsü	1	0	%0,06

Gazetecilik konulu tezler farklı birçok alanda oluşturulmaktadır. Tablo 3, tezlerin farklı alanlara sahip oluşunu gösterir niteliktedir. Buna göre toplamda 20 farklı enstitü bünyesinde gazetecilik konulu tezler üretilmiştir. Tezler ağırlıklı olarak %84,23 oranıyla Sosyal Bilimler Enstitüsü üzerinde dağılım göstermiş ve onu da %11,11 ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü izlemiştir. Gazetecilik bölümlerinin olmadığı enstitülerde de gazetecilik konulu tezlerin oluşturulması, gazetecilik mesleğinin geniş bir alana hitap ettiğini gösterir nitelikte örnek sunmaktadır. Bununla birlikte özellikle son yıllarda birçok üniversitenin “Lisansüstü Eğitim Enstitüsü” ismi altında birleşmeye başlaması, gazetecilik konulu tezlerin gelecekte ağırlıklı olarak ilgili enstitü bünyesinde verilecek olmasına dair ihtimali oluşturmaktadır.

Tablo 4. Tezlerin En Çok Yayımlanan İlk Beş Ana bilim Dalına Göre Sıralaması

Tezlerin Anabilim Dalına Göre Dağılımı	Doktora Tez Sayısı	Yüzde	Yüksek Lisans Tez Sayısı	Yüzde
Gazetecilik Ana Bilim Dalı	150	%59,76	620	%50,28

Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı	12	%4,78	58	%4,70
İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı	13	%5,17	33	%2,67
Tarih Ana Bilim Dalı	8	%3,18	76	%6,16
Medya ve Kültürel Çalışmalar Ana Bilim Dalı	0	-	37	%3
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı	5	%1,99	23	%1,86

Gazetecilik konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin ana bilim dalına göre dağılımı incelendiğinde toplamda 143 farklı ana bilim dalında tez çalışmasının gerçekleştirildiği saptanmıştır. Çalışmanın bütünlüğünü korumak ve daha açık bilgi verebilmek için tezlerin en çok yayımlandığı ilk beş ana bilim dalına göre sıralaması gerçekleştirilmiştir (Tablo 4). Buna göre alanla ilintili olması sebebiyle %59,76 oranıyla doktora tezlerinin ağırlıklı olarak gazetecilik ana bilim dalı içerisinde oluşturulduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde ise gazetecilik konulu olarak üretilen tezler toplam tezlerin yarısını kapsayacak şekilde, %50,28 oranındadır. İlk beş ana bilim dalının sıralaması incelendiğinde ağırlıklı olarak iletişim temelli ana bilim dallarında gazetecilik konulu inceleme yapıldığı saptanmıştır. Bu noktada istisnai olarak değerlendirilebilecek bir tek alan çıkmaktadır. Tarih ana bilim dalı, gazetecilik konusunda ağırlıklı olarak tez üretiminin gerçekleştiği bir alan olmuştur. Söz konusu alanda üretilmiş olan tezlerin ağırlıklı olarak basın tarihine ve gazeteciliğin geçmişine odaklandığı görülmektedir.

Tablo 5. Tezlerin En Çok Yayımlanan İlk Beş Üniversiteye Göre Sıralaması

Üniversite Adı	Doktora Tez Sayısı	Yüksek Lisans Tez Sayısı	Yüzde
Marmara Üniversitesi	39	189	%15,36
İstanbul Üniversitesi	46	94	%9,43
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	13	79	%6,19
Ankara Üniversitesi	21	63	%5,66
Atatürk Üniversitesi	19	48	%4,51
Anadolu Üniversitesi	25	41	%4,44

Gazetecilik konulu tezler toplamda 104 farklı üniversitenin öğrencileri tarafından yayımlanmıştır. Tezlerin en çok yayımlandığı ilk beş üniversite incelendiğinde ise farklı bölgelerden çeşitli üniversiteler görülmektedir (Tablo 5). Söz konusu üniversiteler incelendiğinde tümünün iletişim fakültesi olduğu ve lisansüstü eğitimlerin de iletişim alanındaki çeşitli bölümler üzerinden verildiği görülmektedir. Bununla birlikte üniversitelerin iletişim konusunu ele alan birçok ana bilim dalının oluşu da yazılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerinin sayısını etkilemektedir.

Tablo 6. Tezlerin Toplam Sayfa Sayısına Göre Dağılımı

Sayfa Sayısı	Doktora Tez Sayısı	Yüzde	Yüksek Lisans Tez Sayısı	Yüzde
0 - 50	-	-	-	-
51 - 100	1	%0,39	142	%11,51
101 - 150	9	%3,58	518	%42,01
151 - 200	29	%11,55	99	%8,02
201 - 250	46	%18,32	104	%8,43
250 - 300	54	%21,51	47	%3,81
300 üzeri	114	%45,41	70	%5,67

yakın alanlarda oluşturulmaktadır. Yıllar içerisindeki dalgalanmalar göz önüne alınarak bir inceleme gerçekleştirildiğinde 2019 yılında yüksek lisans tezleri adına bir sıçrama olduğu görülmektedir. Bu yıl içerisinde gerçekleşen tez çalışmaları son beş sene içerisinde en fazla sayıya ulaşmıştır. 2019 senesi haricinde gerçekleşen yüksek lisans tez çalışmalarının da birbirlerine yakın sayılarda oluşturulduğu görülmektedir. Çalışmanın 2023 senesinin ilk sekiz ayını dikkate alarak oluşturulması, söz konusu tezlerin 2023 senesi içerisinde en az sayıda veriliyor olarak görünmesinin bir sebebini oluşturmaktadır. 2022 senesinde doktora tezlerinin daha fazla sayıda oluşturulduğu ancak yıllara göre hazırlanan doktora tezlerinin yüksek lisans tezleri kadar farklı olmadığını ortaya çıkmaktadır. Yüksek lisans tezlerinin sayıca fazla oluşu, yıllara göre daha fazla iniş ve çıkışı beraberinde getirmektedir.

Yüksek lisans ve doktora tezlerinin büyük bir çoğunluğu devlet üniversiteleri öğrencileri tarafından hazırlanmaktadır. Vakıf üniversitelerinin sayılarının devlet üniversitelerinden az olması bu dağılımı etkileyen önemli faktörlerden biri olmaktadır. Söz konusu durum haricinde, devlet üniversitelerinin sayıca fazla olan enstitüleri ve bu enstitülere bağlı ana bilim dalları çok sayıda yüksek lisans ve doktora tezinin oluşturulmasına da katkı sunmaktadır. Bu duruma bir örnek de Tablo 5'den gelmiş ve en çok sayıda tez yayımlayan üniversiteler gösterilmiştir. Buna göre gazetecilik konusunda yüksek lisans ve doktora derecelerinde en fazla sayıda tezi yayımlayan beş üniversitenin tamamı da devlet üniversitesidir. Böylelikle gazetecilik konusunda gerçekleştirilen lisansüstü çalışmalarında devlet üniversitelerinin hem en fazla tezi çıkartan üniversiteler olduğu hem de gazetecilik konusunda görece daha fazla sayıda tezi bünyesinde bulundurduğu görülmektedir.

Tezlerin yazım dili incelendiğinde ise çoğunluklara ana bilim dallarının eğitim dili üzerinden tez oluşturulduğu görülmektedir. Türkçe yazılan tezler, toplam tezler içerisinde büyük bir çoğunluğu elinde tutmaktadır. İngilizce olarak hazırlanan tezler de Türkçe'den sonra en sık kullanılan ikinci bir dili oluşturmaktadır. Almanca ise sadece üç yüksek lisans tezinde kullanılmıştır. Tezlerin farklı dillerde oluşturulmasının daha fazla kişiye ulaşmasına katkıda bulunacağı düşünüldüğünde bu noktada tezlerin etki alanının daha kısıtlı kaldığı söylenebilmektedir.

Gazetecilik konulu tezler üniversitelerin farklı enstitüleri tarafından oluşturulmuş olsa dahi ağırlıklı olarak sosyal bilimler enstitüleri ve lisansüstü eğitim enstitüleri yer almaktadır. Lisansüstü eğitim enstitülerinin tüm enstitüleri bir arada toplayan şemsiye bir birim olduğu düşünüldüğünde burada üretilmiş tezlerin de temelde farklı enstitüler içerisinde değerlendirilebilecek konuları barındırdığı söylenebilmektedir. Enstitüler arasında dağılım farklı düzeylerde seyretmiş olsa da gazetecilik konulu tezlerin ağırlıklı olarak iletişim disiplinleri içerisinde değerlendirmeye alındığı söylenebilmektedir. Bu noktada Tablo 4 bir örnek oluşturmakta ve iletişim disiplinlerinin gazetecilik konulu tezler içerisinde aldığı yeri göstermektedir. Buna göre gazetecilikten bağımsız olarak farklı iletişim disiplinleri de konuyla ilgili çalışmalarını geliştirmektedir.

Doktora ve yüksek lisans tezlerinin toplam sayfa sayıları da farklılaşmaktadır. Buna göre ağırlıklı olarak 101 – 150 sayfa üretilen yüksek lisans tezleri, doktora seviyesinde 300 sayfa ve üzerine çıkmaktadır. Doktora eğitiminin daha kapsayıcı ve daha uzun süreli bir eğitim olduğu düşünüldüğünde konuyla ilgili üretilen tezlerin sayfa sayılarının da farklılık göstermesi olağan görülmektedir. Tezlerde daha sık kullanılan kelimeler incelendiğinde ise oluşturulan tezlerin çoğunlukla bir haberi ya da konuyu incelemek ya da bir konunun sosyal medya izlemesini yapmak üzere tasarlanmış olduğu görülmektedir. Bu noktada tez başlıklarının farklı bağlaçlarla birbirlerine bağlandıkları ve tezlerin de etki ölçmek ve analiz etmek üzerine kurgulandığı görülmektedir. Tezlerin başlıklarında hakim olarak kullanan anahtar kelimelerin ne şekilde değiştiğini yönelik olarak, bir inceleme yapıldığında ise özellikle bağlaçların kullanımının önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu noktada hem farklı iki konuyu birbirine bağlayan tezlerin varlığı öne çıkmakta hem de gazetecik alanında disiplinler arası çalışmaların gerçekleştirildiği görülmektedir.

Gazeteciliğin her alanı inceleyen ve her konuda içerik üretimini gerçekleştiren yapısı gereğince birçok araştırmaya konu olduğu görülmektedir. Özellikle artan teknolojilerle birlikte kişilerin bir tıkla geçmiş tarihli haberlere ya da incelemelere ulaşması, gazetecilik alanında yapılan araştırmaların boyutunu da derinleştirmiştir. Bu sebeple söz konusu araştırmaların teknolojinin gelişmesinin paralelinde değişiklik göstererek hız kazanacağı düşünülmektedir. Yaşadığımız dünya içerisinde kendini gösteren olaylar da gazetecilik ve medya alanında değinilen konular üzerinde belirleyici olmaktadır. Örneğin, korona virüs hastalığının ortaya çıkardığı pandemi ortamı beraberinde çok sayıda bilimsel çalışmayı da getirmiştir. Kültürel, sosyal, ekonomik olarak birçok noktadan toplumsal bir inceleme gerçekleştiren çalışmalar gelecekte ortaya konacak çalışmalara da ışık tutmuştur. Bu noktadan hareketle günümüz gazetecilik ve medya çalışmalarının da birçok dönüşümden etkileneceği ve bu çerçevede gelecekteki çalışmaların oluşturulacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alver, F. (2011). *Gazetecilik bilimi ve kuramları*. Kalkedon Yayınları.
- Atabek, Ü. ve Şendur Atabek, G. (2019). Türkiye’de gazetecilik literatürü: 1992-2018 yılları arasında yayımlanmış makaleler üzerine bir inceleme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 31, 710-732. <https://doi.org/10.31123/akil.534400>
- Bayram, Y. (2020). Türkiye’de akademik düzeydeki gazetecilik çalışmalarını değerlendirmek: 2009-2019 dönemi iletişim fakültesi dergileri’ne yönelik nicel bir araştırma. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 568-578.
- Dağtaş, E. (2003). Gazetecilik eğitiminde kuram ve uygulama ikilemi: Türkiye’deki iletişim fakülteleri üzerine bir araştırma. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Dergisi*, 17, 143-200.
- Deuze, M. (2005). What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism*, 6(4): 442-464. <https://doi.org/10.1177/1464884905056815>
- Deuze, M. (2008). Understanding journalism as newswork: How it changes, and how it remains the same. *Westminsters Papers in Communication and Culture*. University of Westminster. <https://doi.org/10.16997/wpcc.61>
- Ertuğ, HR. (1970). *Basın ve yayın hareketleri tarihi*. Yenilik Basımevi.
- Eşidir, OV. ve Bak, G. (2022). Dijital gazete/gazetecilik konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. Z. Karacagil (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Güncel Tartışmalar-11*, 977-991. Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Ezber, B. ve Sayar, T. E. (2016). Türkiye’de akademi dışı medya ve iletişim eğitimi. *Marmara İletişim Dergisi*, 26, 71-83. <https://doi.org/10.17829/midr.2017.45>
- Fiske, J. (1996). *İletişim çalışmalarına giriş*. S. İrvan (Çev.), Bilim ve Sanat Yayınları.
- Goode, L. (2009). Social news, citizen journalism and democracy. *New media & Society*, 11(8), 1287-1305. <https://doi.org/10.1177/1461444809341393>
- Jeanneney, JN. (1998). *Başlangıcından günümüze medya tarihi*. E. Atuk (Çev.),Yapı Kredi Yayınları
- Jenkins, H. (2016). *Cesur yeni medya teknolojiler ve hayran kültürü*. N. Yeğengil (Çev.), İletişim Yayınları.
- Johansen, P, Weaver, D. ve Dornan, C. (2001). Journalism education in the United States and Canada: Not merely clones. *Journalism Studies*, 2(4), 469-483. <https://doi.org/10.1080/14616700127058>
- Karaduman, M. (2002). Değişen iletişim ortamı, yeni medya ve internet gazeteciliği. [Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi]. İzmir.
- Karaduman, M. ve Akbulutgiller, B. (2017). Türkiye’de gazetecilik eğitimi: Lisans müfredat programları karşılaştırması. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16 (4), 1161-1181. <https://doi.org/10.21547/jss.303823>
- Özçağlayan, M. (2014). Gazetelerin gelişimi ve gazeteciliğin geleceği (yeni teknolojiler ve medya ekonomisi açısından genel bir değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*, 13 (13), 131-159.
- Pelivan, M. (2019). Gazete haberlerini konu alan yüksek lisans tezlerine dair bibliyometrik bir analiz. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 119-148. <https://doi.org/10.18037/ausbd.668631>

- Şahin, M. ve Aydoğdu, AG. (2020). Twitter gazeteciliği ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Etkileşim*, 6, 10-35. <https://doi.org/10.32739/etkilesim.2020.6.73>
- Tarı, İ. (2023). Türkiye’de medya ekonomisi ve işletmeciliği alanında hazırlanan lisansüstü tezler üzerine bibliyometrik bir analiz. *Etkileşim*, 11, 232-234. <https://doi.org/10.32739/etkilesim.2023.6.11.196>
- Taşkıran, İ., ve Kırık, A.M. (2016). Gazetecilerin sosyal medyayı haber kaynağı olarak kullanımı: Medya profesyonellerinin bakış açılarını tespit etmeye yönelik bir araştırma. *Intermedia International E-Journal*, 3(4), 213-241. <https://doi.org/10.21645/intermedia.2016319269>
- Tokgöz, O. (2003). *Temel gazetecilik*. İmge Kitabevi.
- Yıldırım, B. (2009). Gazetecilik eğitimi: Değişim ihtiyacı ve dönüşümler. [Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi].Ankara.
- Zelizer, B. (2005). Definitions of journalism. G. Overholser ve KH. Jamieson (Ed.), *The Press*, 66 – 80. Oxford University Press.